

Positiv hälsa kan inte värderas med patogena instrument

Ingemar Andersson, Hanna Jönsson, fil.kand., Göran Ejlertsson, prof., Sektionen för Hälsa och Samhälle, Högskolan Kristianstad

Slutsats

För att studera hälsa ur salutogen synpunkt behövs andra frågeinstrument än dem som används för symtom- och sjukdomsförekomst. Det svenska instrumentet SHIS har visat sig fungera väl som indikator på positiv hälsa.

Bakgrund

Hälsa är ett mångfacetterat begrepp vilket också avspeglar sig i hur vi värderar och mäter hälsa. Vanligast är att vi studerar förekomst av sjukdom eller symtom, dvs. den patogena bilden av hälsa, men även frågor om livskvalitet och global upplevelse av egendefinerad hälsa har använts. Ett svenskt instrument för mätning av salutogena hälsoindikatorer, SHIS (Salutogenic Health Indicator Scale) har nyligen tagits fram vid Högskolan Kristianstad (Bringsén et al, 2009).

Syfte

Att i en avgränsad population jämföra utfallet av hälsomätning med SHIS med symtomrapportering respektive egendefinerad livskvalitet och hälsa.

Metod

Enkät till skånska lantbrukare (LRF-medlemmar) hösten 2009 (n = 300). Svarsfrekvens 55 % efter två påminnelser. Hälsovariabler: SHIS (12 frågor som utgörs av semantiska differentialer mellan två hälsopoler där varje fråga besvaras på en sexgradig skala som går från positiv till negativ formulering av motsatsord (t.ex. pigg-trött), symtom (fem frågor med femgradig skala: huvudvärk, värk i nacke-axlar, mag-tarmbesvär, stickningar i bröstet, nedstämdhet-ångest), två frågor (femgradiga) om global livskvalitet respektive hälsa. Värdet på SHIS, som kan variera mellan 12 och 72, standardiserades till en skala 0-100, där 100 är bäst hälsa. Av symtomfrågorna bildades ett symtomindex (max 25). Korrelationsanalys mellan hälsomåttet gjordes enligt Spearman och hypoteser som gruppkillnader testades med Chi-2 test respektive Mann-Whitney U-test. I en logistisk regressionsmodell studerades SHIS-värdets relation till övriga variabler.

Principer för att mäta indikatorer på hälsa

Det patogena måttet
Exempel på symtom

Nedstämd
Trötthet
Svårt att slappna av
Sömnstörning

Ja Nej
Ja Nej
Ja Nej
Ja Nej

Det salutogena måttet
Exempel på motsatspar

Känt mig pigg känt mig trött, utmattad
Känt mig frisk känt mig sjuk
Sovit bra sovit dåligt
Fungerat bra i kontakten med andra människor fungerat dåligt i kontakten med andra människor

Resultat

I lantbrukargruppen var det standardiserade SHIS-värdet totalt 72 vilket är högt jämfört med några andra studerade yrkesgrupper. SHIS-värdet korrelerade signifikant med de övriga hälso- och ohälsomått (tabell 1).

SHIS kunde tydligare diskriminera mellan åldersgrupper och visade samma tendens för kön, jämfört med övriga mått (tabell 2). I en multivariat analys visade sig enbart den globala livskvalitetsfrågan relatera signifikant till SHIS.

Tabell 1

Korrelationer mellan SHIS och övriga hälsomått (n = 123)

	Huvudvärk	Nackvärk	Mag-tarm besvär	Stickningar i bröstet	Nedstämdhet ångest	Symtomindex	Global hälsa	Global livskvalitet
SHIS	0,36	0,38	0,39	0,27	0,62	0,62	0,66	0,63

Alla korrelationer $p < 0,01$

Tabell 2

SHIS, symtomindex, global hälsa och livskvalitet i relation till ålder och kön (n = 122)

	SHIS	p	Symtomindex	p	Global hälsa, bra* (andel %)	p	Global livskvalitet, bra* (andel %)	p
Ålder -54 år	68	0,045	11	0,161	84	0,890	86	0,902
55 år-	76		9		83		85	
Kvinna	69	0,242	10	0,801	82	0,911	83	0,603
Man	73		10		83		87	

* Bra hälsa respektive livskvalitet är en sammanslagning av de tre svarsalternativen mycket bra, bra och varken bra eller dåligt.

Referenser:

Bringsén Å, Andersson H.I, Ejlertsson E. Development and quality analysis of the Salutogenic Health Indicator Scale (SHIS). Scand J Publ Health, 2009; 37:13-19

Jönsson H. Salutogena hälsosfaktorer hos lantbrukare - en enkätstudie om upplevelse av faktorer som relaterar till hälsa. Examensarbete, avancerad nivå. Sektionen för Hälsa och samhälle, Högskolan Kristianstad, 2010.

Högskolan Kristianstad

Mer information om SHIS finner du på www.hkr.se/shis-wems. Där kan frågeformulär också beställas. Kontakt: ingemar.andersson@hkr.se

MÄNNISKA • HÄLSA • SAMHÄLLE